

۸- تمجید خداوند و ستایش فراوان او

اللَّهُمَّ إِنَّ أَحَدًا لَا يَبْلُغُ مِنْ شُكْرِكَ غَايَةً وَإِنْ أَبْعَدَ إِلَّا حَصَلَ عَلَيْهِ مِنْ إِحْسَانِكَ مَا يُلْزِمُهُ شُكْرَكَ، وَلَا يَبْلُغُ مَبْلَغًا مِنْ طَاعَتِكَ، وَإِنْ اجْتَهَدَ إِلَّا كَانَ مُقْصِرًا دُونَ اسْتِحْقَاقِكَ بِفَضْلِكَ، فَأَشْكُرُ عِبَادِكَ عَاجِزٌ عَنْ شُكْرِكَ، وَأَعْبُدُهُمْ لَكَ مُقْصِرٌ عَنْ طَاعَتِكَ، لَا يَجِبُ لِأَحَدٍ مِنْهُمْ أَنْ تَغْفِرَ لَهُ بِاسْتِحْقَاقِهِ، وَلَا يَحِقُّ لَهُ أَنْ تَرْضَى عَنْهُ بِاسْتِجَابِهِ.

خداوندا هیچ کس در سپاسگزاریات به مقصدی نمی‌رسد هر چند که دور رفته باشد، مگر اینکه حاصل شود او را از احسان تو، آنچه او را ملزم به شکر تو سازد، و به جایی از طاعتت نمی‌رسد، هر چند بکوشد مگر اینکه در برابر شایستگی تو به فضلت مقصر بوده باشد، پس، سپاسگزارترین بندگانت ناتوان است از سپاسگزاریات و عبادت کننده‌ترین آنان از طاعت تو مقصر است، برای هیچ کس از آنها واجب نمی‌شود که او را به استحقاقش ببخشی، و او را حق نباشد که به استحقاقش از او خرسند گردی.

فَمَنْ غَفَرْتَ لَهُ فِطْوَلِكَ، وَمَنْ رَضِيتَ عَنْهُ فَبِفَضْلِكَ، تَشْكُرُ يَسِيرًا مَا تُشْكُرُ بِهِ، وَتُثِيبُ عَلَى قَلِيلٍ مَا تُطَاعُ فِيهِ، حَتَّى كَأَنَّ شُكْرَ عِبَادِكَ الَّذِي أُوجِبْتَ عَلَيْهِ ثَوَابَهُمْ، وَأَعْظَمْتَ فِيهِ جَزَاءَهُمْ، أَمْرٌ مَلَكَوا اسْتِطَاعَةَ الْإِمْتِنَاعِ مِنْهُ دُونَكَ فَكَافَأْتَهُمْ، وَلَمْ يَكُنْ سَبَبُهُ بِيَدِكَ فَجَازَيْتَهُمْ،

پس هر که را بیامرزی به لطف تو باشد، و از هر که راضی شده‌ای به فضلت بوده، سپاس می‌گویی اندک چیزی را که در سپاس تو انجام شود، و پاداش می‌دهی اندک چیزی را که به آن اطاعت شوی تا آنجا که سپاس بندگانت که واجب نموده‌ای ثوابشان را بر آن، و پاداش آنان را در آن فراوان ساخته‌ای، امری است که خود مالک بوده‌اند توانایی خودداری از آن را در برابر تو و تو آنها را پاداش داده‌باشی، و سبب آن در دست تو نبوده و آنان را جزا داده باشی.

بَلْ مَلَكَتْ يَا إِلَهِي أَمْرَهُمْ قَبْلَ أَنْ يَمْلِكُوا عِبَادَتَكَ، وَأَعَدَدْتَ ثَوَابَهُمْ قَبْلَ أَنْ يَفِيضُوا فِي طَاعَتِكَ، وَذَلِكَ أَنَّ سُنَّتَكَ الْإِفْضَالَ، وَعَادَتَكَ الْإِحْسَانَ، وَسَبِيلَكَ الْعَفْوَ، كُلُّ الْبَرِيَّةِ مُعْتَرِفَةٌ بِأَنَّكَ غَيْرُ ظَالِمٍ لِمَنْ عَاقَبْتَ، وَشَاهِدَةٌ بِأَنَّكَ مُتَفَضِّلٌ عَلَى مَنْ عَاقَبْتَ، وَكُلُّ مُقِرٍّ عَلَى نَفْسِهِ بِالتَّقْصِيرِ عَمَّا اسْتَوْجِبْتَ، فَلَوْلَا أَنَّ الشَّيْطَانَ يَخْتَدِعُهُمْ عَنْ طَاعَتِكَ مَا عَصَاكَ أَحَدٌ، وَلَوْلَا أَنَّهُ يَصُورُ لَهُمْ الْبَاطِلُ فِي مِثَالِ الْحَقِّ مَا ضَلَّ عَنْ طَرِيقِكَ ضَالٌّ.

بلکه تو ای خدای من پیش از آنکه پرستش تو را انجام دهند، مالک امرشان بوده‌ای، و ثواب آنان را آماده کرده‌ای پیش از آنکه به طاعت تو پردازند و آن بدین جهت است که سنت تو تفضل، و عادت تو نیکوکاری و راه تو،

بخشش است، از این رو همه آفریدگان معترف‌اند که تو درباره هر که عقوبتش کنی ستم نکرده‌ای، و شاهدند که هر که را بخشی در حَقِّش تفضل فرموده‌ای، و همگان درباره خویش به تقصیر نسبت به آنچه سزاوار آنی معترفند. بنابراین اگر شیطان ایشان را از طاعتت نفریبد هیچ عصیان‌گری تو را معصیت نکند، و اگر شیطان باطل را در نظرشان به صورت حق جلوه ندهد هیچ گمراهی از راه تو منحرف نشود.

فَسُبْحَانَكَ مَا أَبْيَنَ كَرَمَكَ فِي مُعَامَلَةٍ مَنْ أَطَاعَكَ أَوْ عَصَاكَ، تَشْكُرُ الْمُطِيعَ عَلَى مَا أَنْتَ تَوَلَّيْتَهُ لَهُ، وَتُمْلِي لِلْعَاصِي فِي مَا تَمْلِكُ مُعَاجَلَتَهُ فِيهِ، أَعْطَيْتَ كَلًّا مِنْهُمَا مَا لَا يَجِبُ لَهُ، وَ تَفَضَّلْتَ عَلَى كُلِّ مِنْهُمَا بِمَا يَفْضُرُ عَمَلُهُ عَنْهُ، وَكَوْ كَافَيْتَ الْمُطِيعَ عَلَى مَا أَنْتَ تَوَلَّيْتَهُ لَهُ بِالسَّوَاءِ لِأَوْشَكَ أَنْ يَفْقَدَ ثَوَابَكَ، وَأَنْ تَزُولَ عَنْهُ نِعْمَتُكَ، وَلَكِنَّكَ جَازَيْتَهُ عَلَى الْمُدَّةِ الْقَصِيرَةِ الْفَائِيَةِ بِالْمُدَّةِ الطَّوِيلَةِ الْخَالِدَةِ، وَعَلَى الْعَايَةِ الْقَرِيبَةِ الرَّائِلَةِ بِالْعَايَةِ الْمَدِيدَةِ الْبَاقِيَةِ.

پس منزهی تو، چه آشکار است بزرگواری‌ات در برخورد با کسی که تو را اطاعت کرده یا عصیان نموده، مطیع را در مقابل آنچه خود برایش فراهم آورده‌ای پاداش می‌دهی، و معصیت‌کار را در آنچه تعجیل در کیفرش به دست توست مهلت می‌دهی، به هر یک از آن دو نفر عطایی نموده‌ای که مستحق آن نبوده، و به هر یک تفضلی فرموده‌ای که عملش از آن قاصر است، و اگر اطاعت‌کننده را بر آنچه حضرتت او را بر آن گماشته‌ای (نه بر عمل خودش) پاداش می‌دادی، بیم آن بود که ثوابت را از دست بدهد، و نعمتت از او زایل شود، ولی تو به بزرگواری خود در برابر مدت کوتاه از دست رفتنی به مدتی طولانی و همیشگی، و در مقابل مدت نزدیک گذرا با مدت دامنهدار جاوید او را پاداش دادی.

ثُمَّ لَمْ تَسْمُهُ الْقِصَاصَ فِيهَا أَكَلَ مِنْ رِزْقِكَ الَّذِي يَقْوَى بِهِ عَلَى طَاعَتِكَ، وَلَمْ تَحْمِلْهُ عَلَى الْمُنَاقَشَةِ فِي الْأَلَاتِ الَّتِي تَسَبَّبَ بِاسْتِعْمَالِهَا إِلَى مَغْفِرَتِكَ، وَكَوْ فَعَلْتَ بِهِ ذَلِكَ لَذَهَبَ جَمِيعُ مَا كَدَحَ لَهُ، وَكَوْ لَصَارَتْ جُمْلَةُ مَا سَعَى فِيهِ جَزَاءً لِلصَّغْرِ مِنْ مَنِّكَ، وَكَبَقِيَ رَهْنًا بَيْنَ يَدَيْكَ بِسَائِرِ نِعْمِكَ، فَمَتَى كَانَ يَسْتَحِقُّ شَيْئًا مِنْ ثَوَابِكَ؟ لَا، مَتَى.

سپس در برابر رزقی که از سفره نعمتت تو خورده تا به سبب آن بر طاعتت نیرو گیرد با او معامله پایاپای نکردی، و از او بازپرسی دقیق درباره ابزاری که آنها را سبب رسیدن به مغفرتت قرار داده نمودی، و اگر با مطیع چنین رفتار می‌نمودی تمام حاصل دسترنج و سعی و زحمت او در مقابل کوچک‌ترین نعمت‌ها و عطاهایت از دست می‌رفت، و در پیشگاه مقدّست به خاطر سایر نعمت‌هایت در گرو می‌ماند، پس چه زمانی شایستگی چیزی از ثواب تو را می‌داشت؟ نه، هیچ‌گاه.

فَهَذِهِ يَا إِلَهِي حَالُهُ مَنْ أَطَاعَكَ، وَسَبِيلُ مَنْ تَعَبَدَ لَكَ فَأَمَّا الْعَاصِي أَمْرَكَ، وَالْمُؤَاقِعُ نَهْيَكَ، فَلَمْ تُعَاجِلْهُ بِنِقْمَتِكَ لَكِنْ يَسْتَبَدِّلُ بِحَالِهِ فِي مَعْصِيَتِكَ حَالَ الْإِنَابَةِ إِلَى طَاعَتِكَ، وَلَقَدْ كَانَ يَسْتَحِقُّ يَا إِلَهِي فِي أَوَّلِ مَا هَمَّ بِعِصْيَانِكَ كُلَّ مَا أَعَدَدْتَ لِجَمِيعِ خَلْقِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ،

این است خدای من، حال آن کسی که تو را فرمان برده، و سرنوشت کسی که به عبادت تو اقدام نموده، و اما آن که از تو نافرمانی کرده و نهی تو را مرتکب شده پس عجله در انتقام از او نکردی، تا مگر به جای حال معصیت تو حال برگشت به طاعت تو گزیند، در صورتی که او در اولین باری که بر عصیان تو همت نموده مستحق تمام عقوبت‌هایی که برای جمیع بندگانت مهیا نموده‌ای گشته،

فَجَمِيعُ مَا أَخْرَتَ عَنْهُ مِنْ وَقْتِ الْعَذَابِ وَأَبْطَأَتْ عَلَيْهِ مِنْ سَطَوَاتِ النِّقْمَةِ، فَتَرَكَ مِنْ حَقِّكَ وَرَضَى بِدُونِ وَاجِبِكَ. فَمَنْ أَكْرَمُ يَا إِلَهِي مِنْكَ وَمَنْ أَشَقَى مِمَّنْ هَلَكَ عَلَيْكَ؟!

پس هر عذابی که از او به تأخیر انداخته‌ای، و هر سطوت انتقام و عقابی که از او بازپس داشته‌ای حق قطعی توست که وامی‌گذاری، و به کمتر از آنچه استحقاق توست رضا داده‌ای. پس ای خدای من کریم‌تر از تو کیست؟ و بدبخت‌تر از کسی که به سبب مخالفت با تو هلاک شده، چه کسی است؟!

فَتَبَارَكْتَ أَنْ تُوصَفَ إِلَّا بِالْإِحْسَانِ، وَكَرُمْتَ أَنْ يُخَافَ مِنْكَ إِلَّا الْعَدْلُ، لَا يُخْشَى جَوْرَكَ عَلَى مَنْ عَصَاكَ، وَلَا يُخَافُ إِغْفَالَكَ ثَوَابَ مَنْ أَرْضَاكَ، فَصَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَهَبْ لِي مِنْكَ أَمَلِي وَزِدْنِي مِنْ هُدَاكَ مَا أَصِلُ بِهِ إِلَى تَوْفِيقِ عَمَلِي، إِنَّكَ مَنَّانٌ كَرِيمٌ.

پس تو والاتر از آنی که جز به احسان وصف شوی، و منزه از آنی که جز از جهت عدل از تو بترسند، بیم‌جور و جفا به معصیت کار از تو نمی‌رود، و ترس و گذاشتن پاداش کسی که تو را به عبادت خشنود ساخته در کار نیست، پس بر محمد و آلش درود فرست، و آرزوی مرا برآور، و هدایت را آن گونه بر من افزایش ده که به سبب آن توفیق در کار خویش یابم، زیرا که تو بخشنده کریمی.

يَا مَنْ لَاتَنْقِضِي عَجَائِبُ عَظَمَتِهِ أَحْجُبْنَا عَنِ الْإِلْحَادِ فِي عَظَمَتِكَ، وَيَا مَنْ لَاتَنْتَهِي مُدَّةُ مُلْكِهِ، اعْتِقْ رِقَابَنَا مِنْ نِقْمَتِكَ، وَيَا مَنْ لَاتَمْنِي خَزَائِنُ رَحْمَتِهِ، اجْعَلْ لَنَا نَصِيبًا مِنْ رَحْمَتِكَ، وَيَا مَنْ تَنْقَطِعُ دُونَ رُؤْيَيْهِ الْأَبْصَارُ أَدْنَانَا مِنْ قُرْبِكَ، وَيَا مَنْ تَصْغُرُ عِنْدَ خَطَرِهِ الْأَخْطَارُ كَرَمْنَا عَلَيْكَ،

ای کسی که شگفتی‌های عظمت پایان‌بردار نیست، ما را از الحاد و لغزش در عظمت بازدار، ای آن که دوران فرمانروایی‌ات را نهایت نیست، ما را از بند عذاب خود رهایی بخش، ای کسی که گنجینه‌های رحمت را فنا نیست، برای ما از رحمت نصیب و بهره‌ای قرار ده، ای که چشم‌ها و دیده‌ها از دیدنت فرو ماند، ما را به عرصه‌گاه قربت نزدیک کن، و ای کسی که در برابر قدر و منزلت تمام منزلت‌ها کوچک است، ما را در پیشگاهت گرامی دار.

وَيَا مَنْ تَظْهَرُ عِنْدَهُ بَوَاطِنُ الْأَخْبَارِ لِاتْفَاحِنَا لَدَيْكَ، وَأَعْنِنَا عَنْ هِبَةِ الْوَاهِبِينَ بِهَيْبَتِكَ، وَآكْفِنَا وَحْشَةَ الْقَاطِعِينَ بِصِلَتِكَ حَتَّى لَا تَرْغَبَ إِلَيَّ أَحَدٌ مَعَ فَضْلِكَ، وَلَا تَسْتَوْحِشَ مِنْ أَحَدٍ مَعَ بَدَلِكَ.

و ای آن که خبرهای نهانی در نزدت آشکار است، ما را نزد خود رسوا مکن، ما را به بخشش خود از بخشش دیگران بی‌نیاز ساز و ترس گسستن دیگران را از ما با پیوستن ما به خودت کفایت فرما، تا با وجود عطای تو از دیگری نخواهیم و با احسان تو از احدی نهراسیم.

اللَّهُمَّ كِدْلُنَا وَلَا تَكِدْ عَلَيْنَا، وَأَمْكُرْنَا وَلَا تَمْكُرْ بِنَا، وَأَدِلْنَا وَلَا تُدِلْ مِنَّا، اللَّهُمَّ قِنَا عَذَابَكَ، وَاهْدِنَا بِكَ، وَلَا تُبَاعِدْنَا عَنْكَ، فَإِنَّكَ مَنْ تَقِهِ يَسْلَمْ، وَمَنْ تَهْدِهِ يَعْلَمْ، وَمَنْ تُقْرَبُهُ إِلَيْكَ يَعْتَم.

خداوندا در هر کار به نفع ما چاره ساز و بر زیان ما چاره مساز و به سود ما تدبیر کن و به ضرر ما تدبیر مفرما و ما را چیره‌گی ده و دیگران را بر ما چیره مساز، خداوندا، ما را از غضب خودت حفظ کن و به عنایت خویش نگاه دار، و به سوی خودت هدایت کن و از پیشگاهت دور منما، آن را که تو حفظ کنی سالم می‌ماند و آن را که تو هدایت کنی، دانا شود و آن را که تو به خود نزدیک سازی، غنیمت برد.

اللَّهُمَّ إِنَّمَا يَكْفِي الْكُفَاهُ بِفَضْلِ قُوَّتِكَ فَآكْفِنَا، وَإِنَّمَا يُعْطَى الْمُعْطُونَ مِنْ فَضْلِ جِدَّتِكَ فَاعْطِنَا، وَإِنَّمَا يَهْتَدِي الْمُهْتَدُونَ بِنُورِ حِكْمَتِكَ فَاهْدِنَا، اللَّهُمَّ إِنَّكَ مَنْ وَالَيْتَ لَمْ يَضُرَّهُ خِذْلَانُ الْخَاطِلِينَ، وَمَنْ أَعْطَيْتَ لَمْ يَنْقُصْهُ مَنَعُ الْمَانِعِينَ، وَمَنْ هَدَيْتَ لَمْ يَغْوِهِ إِضْلَالُ الْمُضِلِّينَ فَامْتَنِعْنَا بِعِزَّتِكَ مِنْ شَرِّ عِبَادِكَ، وَأَعْنِنَا عَنْ غَيْرِكَ يَا رِقَادِكَ، وَاسْأَلْكَ بِنَا سُبُلَ الْحَقِّ يَا رِشَادِكَ،

خداوندا کفایت کنندگان، به فضل توان تو کفایت می‌شوند، پس ما را کفایت کن، و می‌بخشند بخشندگان از زیادتی بخشش و توانگری‌ات، پس به ما عطا کن، و هدایت یافتگان هدایت می‌یابند به نور حکمتت، پس ما را هدایت کن، خداوندا هر که را تو سرپرستی کنی، یاری نکردن فروگذاران او را زیان نرساند و هر کس را تو عطا

کنی منع باز دارندگان او را نقصان ندهد و هر که را هدایت کنی، گمراه‌سازی گمراه کنندگان فریبش ندهد. پس ما را با عزت نگاهدار از شر بندگان و بی‌نیازمان ساز از غیر خودت با بخشندگی‌ات و ما را در راه حق روان ساز با راهنمایی‌ات،

وَكَفِنَا حَدَّ نَوَائِبِ الزَّمَانِ، وَسُوءَ مَصَائِدِ الشَّيْطَانِ، وَمَرَارَةَ صَوْلَةِ السُّلْطَانِ، وَاجْعَلْ سَلَامَةً قُلُوبِنَا فِي ذِكْرِ عَظَمَتِكَ، وَفَرَاغَ أَبْدَانِنَا فِي شُكْرِ نِعْمَتِكَ، وَأَنْطِلَاقَ أَلْسِنِنَا فِي وَصْفِ مَنِّتِكَ، وَاجْعَلْنَا مِنْ دُعَاتِكَ الدَّاعِينَ إِلَيْكَ، وَمِنْ هُدَاتِكَ الدَّالِّينَ عَلَيْكَ، وَمِنْ خَاصَّتِكَ الْحَاضِرِينَ لَدَيْكَ.

و ما را از سختی مصائب زمان و شرّ دام‌های شیطان و تلخی قهر سلطان حفظ فرما، و سلامت قلوب ما را در ذکر عظمتت و آسایش بدن‌هامان را در شکر نعمتت و روانی زبان ما را در وصف عطایت قرار بده، و ما را در زمره دعوت‌کنندگان به سویت قرار بده و از جمله راهنماییانی که به تو دلالت و راهنمایی می‌کنند قرار ده و در حلقه خاصان از بندگان در آر.